

ВИСОКА ПОСЛОВНА ШКОЛА
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – БЛАЦЕ
Часопис из области економије, менаџмента и
информатике „БизИнфо“
Број 3/2011, стр. 67-
Адреса: Краља Петра I, бр.70, 18420 Блаце

PRIKAZ STANJA DOBROVOLJNIH PENZIONIH FONDOVA U SRBIJI

REVIEWING THE CONDITION OF VOLUNTARY PENSION FUNDS IN SERBIA

Marko Pavlović
Biljana Branković
JP PTT саобраћаја “Србија”, Београд

Rezime: *Predmet ovoga članka je razmatranje poslovanja penzionih fondova i osiguravajućih kompanija u Srbiji kao i mogućnost ulaganja u penzione fondove za bolju budućnost finansijskog tržišta Srbije. Po donošenju Zakona 31.03.2006.godine, donosi sa sobom mnogo nedoumica a prvo kakva je reforma penzijskog sistema na čijem smo pragu tj. već je reforma počela da se sprovodi? Dobrovoljni penzioni imaju za cilj da se sastave interes u pogledu ulagača. Dobrovoljne penzione fondove kontroliše NBS prema zakonu. Penzijsko osiguranje je veoma važna komponenta ukupne socijalne politike gotovo svih zemalja savremenog sveta. Ono predstavlja oblik „prisilne“ štednje pojedinca u dobi kada više nije sposoban za rad. Privatni penzijski sistemi su uredjen skup procesa i odnosa njihovih nosilaca.*

Ključne reči: *Penzioni fondovi, dobrovoljni penzioni fondovi, investicioni fondovi, tržište kapitala i uloga države.*

Summary: *The subject of this article is to discuss the operations of pension funds and insurance companies in Serbia and the possibility of investing in pension funds for a better future financial market in Serbia. Upon the adoption of 31.03.2006.godine, brings with it many concerns and what is the first reform of the pension system on which the threshold that we have. but the reform began to be implemented? Voluntary pension aimed to draw up interest in respect of investors. Voluntary pension funds controlled by NBS under the law. Pension insurance is a very important component of overall social policy*

almost every country in the modern world. It poses a form of "forced" savings pojedinca at an age when no longer able to work. Private pension systems are an ordered set of processes and relationships of their holders.

Keywords: *Pension funds, voluntary pension funds, investment funds, capital markets and the role of the state.*

1. UVOD

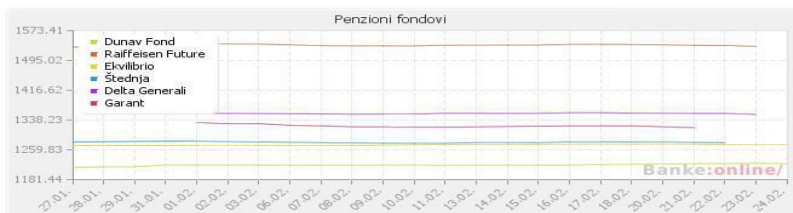
Građani u Srbiji još nisu svesni ili ne znaju kakve sve mogućnosti za štednju postoje, pored one u bankama, i koliko su pouzdane. Tome u prilog ide istraživanje koje su napravile osiguravajuće kuće, gde većina ispitanih građana ne zna razliku između osiguranja života i privatne penzije, odnosno ulaganja u dobrovoljne penzijske fondove. Iako klijenti osiguravajućeg društva i članovi dobrovoljnog penzijskog fonda, po isteku trajanja ugovora, sebi obezbeđuju mesečnu svotu novca, razlike postoje. Kod osiguranja se bazira na uplati dogovorene premije osiguranja i na unapred određenom načinu isplate. Kod dobrovoljnih penzijskih fondova mesečno se uplaćuje dogovorena svota na lični račun u fondu, a ta suma se isplaćuje posle 53. godine života. Uplatama se ta sredstva akumuliraju, a na dugi rok se uvećavaju i za prihode od investiranja fonda. Kao osnovna prednost osiguranja života ističe se to što uključuje zaštitu od rizika i zagarantovanu osiguranu sumu, čija je visina unapred definisana ugovorom. Osiguranje života podrazumeva obezbeđenje finansijske sigurnosti najbližih u slučaju smrti osiguranika, kao i finansijska sigurnost u slučaju radne nesposobnosti ili invalidnosti usled nezgode. Mešovito osiguranje života za slučaj smrti i doživljenja je štedno osiguranje koje uključuje rizik, što nije slučaj sa penzijskim fondom. Takođe, prednost koju uživaju ljudi koji imaju polis osiguranja života je ostvarivanje prava na pripadajuću dobit, koja se isplaćuje po isteku trajanja ugovora. Osnovna razlika između klasičnog životnog osiguranja i penzijskog fonda je u preuzimanju rizika ulaganja. Osiguranja preuzimaju rizik ulaganja za klijente i oni po isteku trajanja ugovora o osiguranju dobijaju osiguranu sumu, koja je zagarantovana ugovorom o osiguranju, i celokupnu pripisanu dobit. Jedna od prednosti ulaganja u dobrovoljni penzijski fond je svakako način štednje kroz investiranje, gde se ispred svega stavlja dobrovoljnost. Tako članovi sami biraju visinu uplate, učestalost uplate, izbor fonda, kao i eventualnu promenu istog, bez ikakvih ograničenja, uslovljavanja ili gubljenja prava koja su obezbeđena

zakonom. Opređenjem na investiranje za budućnost u dobrovoljnom penzijskom fondu obezbeđuje se članovima očuvanje životnog standarda u starim danima. Sledeća prednost je svakako sigurnost, gde se kroz minimalnu uplatu od 1.000 dinara mogu ostvariti adekvatna primanja u budućnosti. Akumulirana sredstva se ulažu u sigurne hartije od vrednosti, nepokretnosti i u novčane depozite kod banaka. Dobrovoljni penzijski fondovi trenutno nisu suočeni sa velikim problemima zbog finansijske krize u svetu. Više uticaja ima na ostatak finansijskog tržišta. Kao prednosti životnog osiguranja ističu se još tačno utvrđen iznos koji se isplaćuje za osigurane slučajeve, osigurana suma koja se u celosti isplaćuje po isteku osiguranog perioda. Na početku ugovora, osiguranik i osiguravač sporazumno utvrđuju osiguranu sumu, na koju je osiguranik osiguran tokom celog perioda trajanja osiguranja. Osiguravajuća kuća je dužna da isplati korisnicima osiguranja osiguranu sumu u slučaju smrti osiguranika, bez obzira na broj uplaćenih premija, pod uslovom da su premije uredno plaćene i da je ugovor aktivan.

2. ULOGA DRŽAVE

Nesporna je uloga države u regulisanju dobrovoljnog penzijskog sistema, ali se postavlja pitanje kolika ona treba da bude u svakodnevnoj praksi? Odgovor može da bude samo načelan: uloga države u dobrovoljnom penzijskom sistemu je onolika, koliku je sama definiše!!! S obzirom na značaj i kompleksnost penzijske industrije, te međupovezanost sa ostalim segmentima finansijskog sistema, regulatorna i kontrolna funkcija države je nesporna, u većem ili manjem broju. Država se, po pravilu, direktno uključuje kao aktivni pokretač u procesima akumulacije, investiranja i distribucije, jer dobrovoljno penzijsko osiguranje treba da ima značajnu notu liberalnosti i privatnosti. U načelu, zainteresovanost države za većim ili manjim učešćem, kao pasivnom akteru, zavisi od „državnog uloga“. Nije li takva situacija i kod akcionarskih društava? Naime, ukoliko se država odluči da stimuliše dobrovoljno penzijsko osiguranje fiskalnim instrumentima poreskim olakšicama i poreskih podsticajima, logično je da će država tražiti za sebe veću „ulogu“. A zašto i ne bi kada na taj način „ulaže“ svoja sredstva, praveći privremeni deficit u budžetu, ako ne deficit onda oportunitetni trošak. Dakle, i ovde važi generalni princip: veće ulaganje veće angažovanje! Ipak, jedno je sigurno, neko mora

predložiti, usvojiti i sprovesti zakonsku i podzakonsku regulativu, a taj vid odgovornosti sleduje državne resorne organe. Potreba za regulacijom privatnih penzija postoji zbog istih razloga zbog kojih postoji i potreba za regulacijom u čitavom finansijskom sektoru, dakle, promocija mobilizacije i alokacije sredstava kroz sistem koji omogućava transparentnost, sigurnost i stabilnost, snižavanje troškova i koji promoviše kvalitetno investiciono odlučivanje. U kontekstu modela dobrovoljnog penzijskog sistema za koji se „izjašnjava“ ovaj rad, na državnim organima je velik i kompleksan zadatak. U čemu se on sastoji? *Prvo*, potrebno je doneti Zakon o dobrovoljnom penzijskom osiguranju, zatim usvojiti i primijeniti podzakonska akta. *Drugo*, ukoliko se u bilo kojoj sekvenci uključe i osiguravajuća društva, potrebno je što hitnijem postupku revidirati Zakon o osiguranju, te podzakonska akta koja će dotaći i vezu osiguravajućih društava sa penzijskim fondovima. *Treće*, neophodno je uskladiti pomenutu regulativu sa već postojećom regulativom kojom se uređuje poslovanje finansijskog tržišta. *Četvrto*, obezbediti kvalitetan informacioni sistem i kadrovsku strukturu koja će dnevno pratiti tržišne procese. *Peto*, promovisati sistem kod populacije (potrošača) koja još uvek nije dovoljno svesna potrebe za ovakvim oblikom štednje. *Šesto*, obezbijediti efikasno funkcionisanje i unapređenje sistema u dugom roku. Dakle, ako se temelji postave kako treba, onda će i nadgradnja imati veće šanse za uspeh! Prevedeno u kontekstu dobrovoljnog penzijskog osiguranja, ukoliko se kreira adekvatan model penzijskog osiguranja; ako se isti dobro pokaže u simulaciji, šanse za uspeh su velike. Isto tako, ukoliko se donese dobra regulativa sa mehanizmima kontrole, učenja i korekcije, ukoliko postoji snaga u ekonomskom sistemu za primjenu zakona, ukoliko postoje uslovi za stabilnost tržišta koji omogućavaju priliv kapitala, postoji osnov za uspeh.

Slika 1. ¹

¹ <http://www.politika.rs/rubrike/tema-dana/SHtednja-za-deblje-penzije.lt.html> preuzeto dana 28.02.2011.god.

3. OSNOVNE PRETPOSTAVKE I PRAVCI RAZVOJA DOBROVOLJNOG PENZIJSKOG OSIGURANJA

Termin „osiguranje“ u našoj teoriji i praksi upotrebljiv je za tri ključne delatnosti - za osiguranje imovine i lica, za delatnost dobrovoljnog penzijskog i invalidskog osiguranja i zdravstvenog osiguranja. Sličnost i razlike ovih vidova osiguranja u teoriji nisu dovoljno analizirane, ali se može uočiti da se radi o tri odvojena sistema sa određenim sličnostima, koje termin „osiguranje“ više ističe nego stoje realno stanje². Osnovni zakoni koji regulišu osiguranje imovine i lica su, naravno Zakon o osiguranju i Zakon o obligacionim odnosima, dok je osnovni zakon koji definiše penzijsko–invalidsko osiguranje - Zakon o osnovama penzijskog i invalidskog osiguranja. U Zakonu o osnovama penzijskog i invalidskog osiguranja defmisane su osnove tzv. prvog stuba tj. obaveznog, državnog penzijskog osigurnja. Osnovna načela koja definišu pomenuti zakon su da su prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja lična prava i da se ne mogu prenositi na druga lica; da prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja ne mogu zastareti, osim prava na potraživanje dospelih, a neisplaćenih iznosa no osnovu penzijskog i invalidskog osiguranja; da se sredstva obezbeđuju iz doprinosa koji plaćaju osiguranici i poslodavci; da se sredstva za povećanje obaveza koje nastaju usled sticanja i ostvarivanja prava pod posebnim uslovima obezbeđuju u budžetu; da se prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja obezbeđuju, odnosno ostvaruju preko fondova za penzijsko i invalidsko osiguranje. Osnovna prava koja se mogu ostvariti na osnovu ovog Zakona su:

- pravo na starosnu penziju - za slučaj starosti; pravo na invalidsku penziju - za slučaj invalidnosti;
- pravo na porodičnu penziju - za slučaj smrti. Ulaskom Srbije u proces tranzicije, problem finansiranja penzijskih sistema no principu „međugeneracijske solidarnosti“ postao je veoma izražen. Materijalni status osiguranika sve je lošiji, a funkcionisanje penzijskih fondova u velikoj meri atakuje na budžet Republike Srbije. Reforma penzijskog sistema je neminovna, ali se pre ulaska u taj proces moraju detaljno sagledati pozitivni i negativni efekti svakog od mogućih rešenja. Sistem obaveznog penzijskog osiguranja u Srbiji funkcioniše no principu „pay as you go“, tj. trenutno aktivno radno stanovništvo putem doprinosa finansira penzijske nadoknade trenutnih penzionera.

² Mrkšić D. Miloradić J. Žarković N. Uvod u osiguranje i životna osiguranja, Monart, Sremska Mitrovica, 2006, str 246

Primena ovakvog sistema finansiranja dovodi u pitanje postojanje bilo kakvog „fonda“, iz razloga što se uplaćeni doprinosi odmah usmeravaju za isplatu penzijskih nadoknada i to sve preko "prelaznog računa" – fonda. Na sadašnje stanje penzijskog osiguranja značajnije su uticala demografska kretanja, ali i dešavanja u nacionalnoj ekonomiji. Negativni trendovi prirodnog kretanja stanovništva (smanjenje nivoa fertiliteta, povećanje stope mortaliteta) prisutni su na našem području više decenija, ali su poslednjih nekoliko godina sve izraženiji. Činjenica da trenutna stopa fertiliteta nije dovoljna za „zamenu generacija“ je više nego poražavajuća. Permanentno opadanje privrednih aktivnosti počelo je 80-tih godina prošlog veka i kulminiralo je uvođenjem sankcija Saveta bezbednosti UN i hiperinflacijom početkom 90-tih godina. Oslabljenu privredu značajno je opteretio i veliki broj raseljenih lica koja su doselila u našu zemlju nakon ratnih dešavanja. Završni udar na nacionalnu ekonomiju predstavljalo je bombardovanje od strane NATO-a. Poslednjih tridesetak godina našu ekonomiju karakteriše propadanje celokupne privredne aktivnosti, pad životnog standarda, porast nezaposlenosti, nerazvijenost tržišta rada, neefikasnost zakonodavstva i značajni politički pritisci. Prethodno opisana demografska kretanja i stanje nacionalne ekonomije negativno su uticala na dešavanja u obaveznom penzijskom osiguranju: Konstantno se povećava broj korisnika penzijskih nadoknada. U 2002. godini odnos broja aktivnih osiguranika i korisnika penzijskih nadoknada iznosio je 1,16. Ovakav odnos uslovljen je kako nepovoljnim prirodnim kretanjem stanovništva i liberalnim uslovima penzionisanja, tako i sve većim brojem radno sposobnih stanovnika angažovanih u „sivoj ekonomiji“ (stanovništvo koje nije prijavljeno i ne plaća doprinose). Ne može se izostaviti činjenica daje visok procenat korisnika invalidskih (31,6%) i porodičnih penzija (24%) u odnosu na ukupan broj korisnika. Bitno je napomenuti daje odnos aktivnih osiguranika i korisnika penzijskih nadoknada koji omogućava normalno funkcionisanje penzijskog sistema 3,5:1 (ovaj odnos u našoj zemlji je postojao 1981. godine nakon čega je usledio do permanentni pad). Jedno od mogućih rešenja problema bilo bi povećanje starosne granice za odlazak u penziju. Međutim, takvo rešenje bi sa sobom povuklo problem zapošljavanja mladih ljudi, tj. problem nezaposlenosti. Odnos prosečne penzijske nadoknade i prosečne zarade kreće se preko 70%, što je u poređenju sa drugim zemljama sveta izuzetno visok procenat (Nemačka 45,2%, Makedonija 42,8%, Velika Britanija 38%, SAD 34,7%). Poseban problem predstavlja činjenica da se značajan deo (oko 40%) ukupnog

iznosa za penzije isplaćuje neposredno iz budžeta, a preostalih oko 60% iz doprinosa koje plaćaju osiguranici i poslodavci. Kada se uzme u obzir realna činjenica da se značajan deo budžeta prethodnih godina obezbeđivao iz sredstava koja su dobijena od privatizacije, postavlja se logično pitanje šta će biti kada se uskoro završi privatizacija putem prodaje preduzeća i kada nestane značajan izvor „punjenja“ budžeta. Izmenom načina indeksacije penzijskih nadoknada moglo bi se postići smanjenje odnosa penzijske nadoknade i prosečne zarade. Iznos penzijskih nadoknada je izuzetno nizak. Penzijske nadoknade su na nivou egzistencijalnog minimuma. U 2002. godini oko 60% korisnika penzijskih nadoknada je primilo nadoknadu manju od prosečne. Takođe, neophodno je napomenuti i postojanje kašnjenja u isplati penzijskih nadoknada. Visoke stope doprinosa Stopa doprinosa je no Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju (iz 2003. godine) povećana sa 19,6% na 20,6% (10,3% na teret poslodavca i 10,3% na teret zaposlenog). Međutim povećanje stope nije doprinelo rešenju problema finansiranja fondova, već je imalo potpuno suprotan efekat – evaziju doprinosa. Do ovoga je došlo iz razloga otežanog funkcionisanja velikog broja preduzeća, koja imaju velikih poteškoća oko isplate zarade, ali i zbog postojanja "sive ekonomije"³ Posmatrajući funkcionisanje penzijskog osiguranja u ovakvim uslovima, nameće se činjenica daje postojeći sistem u krizi i daje neophodno sprovođenje reforme. Reforma treba da obuhvata: sprovođenje paketa mera koje bi od sistema obaveznog osiguranja stvorile ekonomski održiv, fiskalno podnošljiv sistem koji je u funkciji ekonomskog razvoja. Ove mere bi se, između ostalog, odnosile na izmenu obračuna penzijskih naknada i povećanje starosne granice za sticanje prava za korišćenje nadoknade, stoje doneklo ostvareno izmenom Zakona u oktobru 2005. godine u Narodnoj skupštini Srbije;

- uvođenje sistema penzijskog osiguranja sa tri stuba:

I stub - obavezno penzijsko osiguranje, zasnovano na principu međugeneracijske solidarnosti,

II stub - obavezno penzijsko osiguranje, zasnovano na principu individualne kapitalizovane

štednje; za njegovo uvođenje još ne postoje potrebni uslovi. III stub - dobrovoljno penzijsko osiguranje. Za uvođenje obaveznog dopunskog penzijskog osiguranja (drugog stuba) neophodno je donošenje

³ Dr Tatjana Rakonjac-Antić, „Dobrovoljno penzijsko osiguranje (aktuarska i finansijska analiza)“, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004, str 255

posebnog zakona. Nema dileme da je i za dobrovoljno penzijsko osiguranje potreban poseban zakon, ali je preovladalo mišljenje da je i postojeći Zakon o osiguranju dovoljan osnov za uvođenje u našu praksu dobrovoljnog penzijskog osiguranja. Primera radi, priprema za uvođenje drugog stuba u Hrvatskoj trajala je nekoliko godina i podrazumevala je pored ostalih mera i donošenje Zakona o obaveznim i dobrovoljnim penzijskim fondovima i Zakona o penzijskim osiguravajućim društvima i isplati penzija na temelju individualne kapitalizovane štednje, kao i mnogih drugih podzakonskih akata. Takođe, oformljena je Agencija za nadzor penzijskih fondova i osiguranja (HAGENA) i centralna državna institucija za prikupljanje doprinosa i vođenje individualnih računa osiguranika - Središnji registar osiguranika (REGOS). U uslovima kakvi su trenutno u našoj zemlji - porast nezaposlenosti, starenje stanovništva, značajni politički pritisci i postojanje finansijskog tržišta koje je još uvek u razvoju, pravo rešenje je kombinovani pristup, koji podrazumeva postojanje I i III stuba. Obavezno penzijsko osiguranje je donekle nezamenljivo, ali za potpuno obezbedenje sigurne budućnosti, stimulisanje štednje i privrednog razvoja, neophodno je uvođenje dobrovoljnog penzijskog osiguranja.

4. NAČELA DOBROVOLJNIH PENZIJSKIH FONDOVA

Osnovna načela na kojima se zasnivaju dobrovoljni penzijski fondovi su:

1. dobrovoljnost članstva;
2. raspodela rizika ulaganja;
3. ravnopravnost članstva;
4. javnost rada;
5. akumulacija sredstava.

Načelo dobrovoljnosti članstva podrazumeva, pre svega, potpuno slobodan pristup dobrovoljnim penzijskim fondovima, bez bilo kakve obaveznosti koja je ključna karakteristika državnog penzijskog osiguranja ili tzv. prvog stuba penzijskog osiguranja. Dobrovoljnost članstva podrazumeva i mogućnost slobodnog prelaska člana sa svojim sredstvima iz jednog u drugi fond, kao i potpunu samostalnost u pogledu visine i dinamike uplata, stoje sve, upravo obrnuto, od načina na koji funkcioniše državni penzijski sistem.⁴ Načelo

⁴ Dr Dejan Erić, „Finansijska tržišta i instrumenti”, Čigoja Štampa, Beograd, 2003. str 216

raspodele rizika ulaganja podrazumeva, pre svega, disperziju rizika kod ulaganja sredstava koja se nalaze u dobrovoljnom penzijskom fondu, pri čemu se mora voditi računa ne samo o visini dobiti koja se očekuje, nego i o sigurnosti ulaganja. Dakle, ne srne se u nameri da se ostvari što veća dobit, dovoditi u pitanje sigurnost ulaganja. U ekonomskoj teoriji ovakav pristup ulaganja podrazumeva tzv. konzervativnu metodu ulaganja sredstava. Štednja za starost može biti jedna od najznačajnijih investicija u životu. Planiranje prihoda u starosti je dugoročni cilj. Da bi se sačuvao komforan način života i posle penzionisanja, potrebni su dodatni prihodi, što ranije korisnik počne da štedi, penzija će biti veća jer sledeći matematičku logiku sredstva imaju više vremena da se uvećavaju. Uloga dobrovoljnog penzijskog fonda je da se putem investiranja prikupljenih doprinosa obezbedi očuvanje, odnosno, uvećanje njihove vrednosti, a time i iznos privatnih penzija. Štednja za starost je dugoročna štednja pa je funkcionisanje ovih fondova strogo zakonski regulisano i predmet je stalne kontrole od strane regulatornih tela države, u slučaju Srbije tu funkciju vrši NBS. Države često stimulišu štednju za privatne penzije putem poreskih olakšica. Privatni penzijski fondovi sponzorisani su od strane preduzeća, organizacija, pojedinaca i sindikata, a postali su popularni kada su ljudi počeli da sumnjaju u mogućnosti državnih penzijskih fondova.

4.1. OBLICI PENZIJSKIH PLANOVA

U odnosu na karakteristike penzijske planove možemo podeliti na: Planovi sa utvrđenim doprinosima (defined contribution plans) - gde je sponzor plana odgovoran da obezbedi samo odgovarajući iznos sredstava svake godine kao doprinos planu za kvalifikovane učesnike tj penzionere, pri čemu se tačno ne zna koliko će penzija iznositi u budućnosti. Iznos doprinosa se određuje na različite načine, bilo kao procenat od prihoda zaposlenih, bilo kao deo profita sponzora, itd. Sponzor učesnicima plana ne garantuje određeni fiksni iznos penzija u budućnosti. Buduće penzije učesnika će zavisiti od uspešnosti poslovanja samog penzijskog fonda. Ukoliko se dobro gazduje sredstvima fonda, odnosno ukoliko investicije u različite finansijske instrumente budu efikasne, jačaće finansijska snaga i aktiva samog fonda, pa samim tim dolaziće i do povećanja penzija učesnicima. Na

kraju četvrtog kvartala 2007. godine broj ugovora⁵ zaključenih sa društvima za upravljanje u Srbiji iznosi 158.461 Samo takvi planovi susrpskim Zakonom i predviđeni, a više o njima u nastavku. Planovi sa utvrđenom isplatom (korišću) (defined benefit plans) - po kojima se sponzor obavezuje da kvalifikovanim učesnicima (penzionerima) obezbedi određeni fiksni iznos sredstava u budućnosti (kada odu u penziju). Visina penzije (koristi) koju će penzioneri dobijati, po ovoj vrsti planova, zavise od većeg broja faktora: prihoda učesnika (zaposlenih tj budućih penzionera), godina radnog staža, očekivanja u pogledu visine budućih penzija, dužine perioda korišćenja i tome slično. Postoji veći broj formula za određivanje visine penzije. Korisnicima ova vrsta planova nudi veću sigurnost u pogledu socijalnog mira, pri čemu se često minimalan iznos penzije može odrediti u dogovoru sa sindikatima. Takođe, kod ovih planova nema investicionog rizika. Sponzor garantuje određeni fiksni nivo penzije. Međutim, u ovom slučaju penzioneri mogu da propuste značajnije povećanje penzija koje rezultira iz uspešnog portfolio menadžmenta na finansijskim tržištima. Zato se ponekad učesnicima ovih planova nudi mogućnost da kombinuju penzijski plan sa polisama osiguranja života. Hibridni penzijski planovi (hybrid pension plans) predstavljaju relativno nov fenomen. U⁶ Srbiji je pitanje penzijskih planova precizno definisano. Od ukupno uplaćenih sredstava na individualne uplate 55.111.163,07 dinara, najveći deo od 343.056.843,26 dinara su činile uplate poslodavaca⁷. Penzijski plan je ugovor između organizatora penzijskog plana koji može biti poslodavac, udruženje poslodavaca, profesionalnih udruženja ili sindikata i društva za upravljanje, kojim se organizator obavezuje da uplaćuje penzijske doprinose za svoje zaposlene/ članove, a društvo za upravljanje da investira prikupljena sredstva. Penzijski doprinos za penzijski plan ne može se bez odobrenja zaposlenih odbijati od zarade. Član penzijskog plana kome prestane radni odnos kod poslodavca može da ostane član istog dobrovoljnog penzijskog fonda ili da izvrši prenos računa u drugi fond. Pravo na povlačenje sredstava član stiče sa navršениh 53 godine života. Izuzetno, član može ranije povući sredstva u slučaju vanrednih troškova lečenja ili trajne nesposobnosti za rad. Povlačenje

⁵ Izveštaj o radu DPF u IV kvartalu 2007. godine, strana 12.(izveštaj dostupan na sajtu NBS adresa <http://www.nbs.rs>)

⁶ Članovi 57, 58, 59, 60 i 61 Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima, "Službeni glasnik RS", br. 85/2005

⁷ Izveštaj o radu DPF u IV kvartalu 2007. godine, strana 8.(izveštaj dostupan na sajtu NBS adresa <http://www.nbs.rs>)

mora početi sa navršenih 70 godina. U zlatno doba penzijskog osiguranja fondovi su u rezervi imali novca za isplatu i do po pet narednih penzija. Sumorna situacija je danas kada bezmalo svaki radnik u Srbiji izdržava po jednog penzionera, a za penzije, iako skromne, država svakog meseca iz budžeta izdvaja 40 odsto dodatnih sredstava. Minimalnu uplatu u DPF određuje svaki fond, većina je utvrdila na nivou od hiljadu dinara. Kod "Rajfajzen future" ovaj iznos je trenutno 1.200 dinara, a utvrđuje se u visini od 10 odsto minimalne bruto zarade u Srbiji. Član može u svoj fond da uplaćuje i više, već prema mogućnostima, a ne postoje nikakve "sankcije" ukoliko se neka uplata "preskoči". Novac stoji na ličnom računu člana fonda i uvećava se za ostvarenu dobit. Portfolio menadžeri društava svakodnevno analiziraju mogućnosti za ulaganje i poštujući propisane zakonske okvire i investicionu politiku društva, ulažu imovinu fonda sa kojim društvo upravlja u cilju ostvarivanja prinosa za članove fonda. Ostvareni prinos od ulaganja imovine fonda direktno utiče na visinu investicione jedinice fonda, koja se svakodnevno objavljuje u dnevnim novinama i na internet stranicama društava za upravljanje.

5. ZAKLJUČAK

Prema regionalnim standardima, položaj sistema obaveznog penzijskog osiguranja u Srbiji, koji čini 1/3 konsolidovane javne potrošnje i izdaci za penzije kao deo DBP-a, su visoki. Kašnjenje u isplati penzija, visoki budžetski transferi, kao i najaktuelnije demografske promene, odnosno pogoršanje odnosa broja zaposlenih i broja penzionera, pokazuju da je reforma penzijskog sistema neophodna, kako bi se unapredila finansijska pozicija i srednjoročna održivost penzijskih fondova. Osnove penzijske reforme sastoje se u unapređenju regulative koja će, postupnim pomeranjem starosne granice i promenom načina i dinamike usklađivanja penzija, omogućiti smanjenje deficita penzijskih fondova u kratkom vremenskom periodu. Mere unapređenja evidentiranja (jedinostveni registar doprinosa na individualnoj osnovi), kontrole, pojednostavljenja plaćanja doprinosa će dovesti do podizanja prihoda penzijskih fondova. Dobrovoljno penzijsko osiguranje je dobar izvor dodatne penzijske nadoknade. U tom sistemu do sada kod nas najviše su participirali zaposleni u javnim preduzećima. Međutim, u uslovima kada je prosečna zarada u Srbiji niska i kada veliki broj zaposlenih prima minimalne zarade ne može se očekivati masovno uključivanje zaposlenih u taj vid osiguranja. Istovremeno jedan deo dobrostojećih

građana se već uključio u neke vidove osiguranja života tako da se i u toj strukturi stanovništva ne može očekivati veći broj učesnika. Kako bude rastao životni standard i prosečna zarada, i kako poreska politika bude stimulisala ovaj vid osiguranja povećavaće se i broj zainteresovanih za dobrovoljno penzijsko osiguranje. U uslovima kada postoji visoki deficit tekućeg finansiranja – I stuba penzijskih fondova, podobnije je podsticati razvoj III stuba, dobrovoljnih, privatnih penzijskih fondova, nego razvijati II stub, jer on podrazumeva smanjeni priliv sredstava u I stub zbog prenosa obaveze uplate dela doprinosa u II stub. Podsticanje razvoja dodatnog dobrovoljnog penzijskog sistema treba da omogući dugoročnu održivost sistema. Jedna od najvažnijih pretpostavki za uspeh reforme penzijskog osiguranja u Srbiji je približavanje njenih ciljeva građanima kroz adekvatno objašnjavanje i popularizaciju koje bi dovele do široke društvene podrške daljim ekonomskim reformama. Podsticanje razvoja III stuba – dobrovoljnog penzijskog osiguranja na striktnim osnovama koje će obezbediti maksimalnu održivost vrednosti uplaćenih sredstava, tj. najmanje rizika, treba da dovede i do razvoja tržišta kapitala, pospešivanja razvoja i podizanja nivoa zaposlenosti. Mogućnosti za rast dobrovoljnih penzijskih fondova su i dalje značajne.

LITERATURA

1. Mrkšić D. Miloradić J. Žarković N. Uvod u osiguranje i životna osiguranja, Monart, Sremska Mitrovica, 2006 godina
2. Dr Tatjana Rakonjac-Antić, Dobrovoljno penzijsko osiguranje (aktuarska i finansijska analiza), Ekonomski fakultet, Beograd, 2004 godina
3. Vesna Arsić, Pretpostavke i perspektive reforme penzijskog sistema u Srbiji, FINANSIJE - časopis za teoriju i praksu finansija, Godina LX, Br. 1-6/2005
4. Dr Dejan Erić, Finansijska tržišta i instrumenti, Čigoja Štampa, Beograd, 2003 godina.
5. Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima, "Službeni glasnik RS", br. 85/2005
6. www.mfin.gov.rs
7. www.nbs.rs
8. www.danas.rs
9. www.ekapija.com
10. www.reosiguranje.com